

REGERINGSKANSLIET

Utrikesdepartementet

8/6-04

Mänskliga rättigheter i Syrien 2003

1. Sammanfattning av MR-läget

Den syriskas regimens karaktär synes något mindre hård för under president Bashar al-Assad än under Hafez al-Assad, men det har inte skett några avgörande förbättringar i respekten för de mänskliga rättigheterna sedan hans tillträde sommaren 2000. Människor tycks våga tänka och tala något mera fritt än tidigare och möjligheterna att fritt kommunicera och ta del av information har ökat i takt med att IT och mobiltelefoni utvecklats. Regimen blockerar emellertid alltjämt vissa hemsidor, inklusive webbaserade eposttjänster. Efter en kort period av friare offentlig diskussion fram till vintern 2001 har regimen gjort det tydligt att politiska aktiviteter som ifrågasätter eller syftar till att ändra rådande system inte tolereras. Hot och intimidering av journalister, liksom MR-aktivister och advokater som arbetat för oppositionella förekommer. En skärpt presslag infördes 2001.

Undantagstillstånd råder alltjämt och säkerhetstjänsterna är fortsatt verksamma och inflytelserika, vilket verkar negativt på respekten för de mänskliga rättigheterna. Rättssäkerheten försämrats även av en utbredd korruption och förekomsten av säkerhets- och militärdomstolar. Enligt konstitutionen är Baathpartiet det styrande partiet, som är garanterat majoritet i parlamentet och andra viktiga statliga institutioner. Varken parlaments- eller presidentvalen kan betraktas som fria och rättvisa. Det saknas självständiga MR-organisationer och det är i allmänhet mycket svårt för NGOs att verka fritt. Alla fackföreningar måste tillhöra en statligt kontrollerad paraplyorganisation.

Det finns inga uppenbara tecken på religiös förföljelse eller diskriminering på religiösa grunder bland de många minoriteterna, inklusive de kristna. Kurderna, som utgör 10 procent av befolkningen, är inte utsatta för direkt förföljelse men åtnjuter inte heller fulla minoritetsrättigheter. 200- 250 000 av dem är statslösa och saknar en rad rättigheter. De 400 000 palestinska flyktingarna åtnjuter med några undantag alla rättigheter utom medborgarskap (och som följd av detta saknar de rösträtt).

Kvinnors situation i Syrien är med regional mått god, men bl a sharialagen verkar i flera fall diskriminerande mot kvinnor i civilrättsliga frågor såsom äktenskap, skilsmässa och vårdnad av barn. Lagen förutser straffflinndring vid hedersmord – vilket förekommer i Syrien – och strafffrihet för våldtäktsmän som gifter sig med sitt offer. Kvinnors deltagande i parlamentet är det högsta i regionen. Syrien ratificerade under 2003 CEDAW-konventionen, dock med en generell reservation i den mån dess artiklar inte står i överensstämmelse med den sharia och nationell lagstiftning.

Till Syriens planekonomiska modell hör också ett välfärdssystem för en majoritet av befolkningen, som bl. a. omfattar tillgång till bassjukvård och grundskola. Resurserna är dock mycket begränsade. Modellen har dock också parats med en långtgående korruption och en liten men inflytelserik nomenklatura.

Under det gångna året har flera ur MR-synpunkt såväl positiva som negativa händelser inträffat. Ett stort antal politiska fångar har släppts, men nya arresteringar har ägt rum. Kurdiska demonstranter fängslats och den satiriska tidskriften "Lamptändaren" har fått stänga. 14 personer har åtalats i en militärdomstol i Aleppo anklagade för att ha deltagit i ett förbjudet möte.

Positiva tecken under det gångna året värda att notera är att oppositionella vid åtminstone två tillfällen har författat öppna brev till regimen, dels ett brev undertecknat av 180 intellektuella med krav på ekonomiska och politiska reformer, dels har nära 200 advokater offentligen sagt sig vara beredda att försvara de 14 som åtalats vid militärdomstolen i Aleppo. Såvitt är känt har ingen av undertecknarna råkat illa ut. En annan positiv händelse under 2003 var också att exildissidenten Haitham Manaa inbjöds av regimen att återvända till Syrien för första gången på 25 år.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala MR-konventionerna

Av de centrala MR-konventionerna har Syrien ratificerat följande:

- konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (men inte de fakultativa protokollen)
- konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter
- rasdiskrimineringskonventionen
- barnkonventionen
- kvinnodiskrimineringskonventionen (CEDAW) ratificerades den 27 april 2003)
- Syrien har även öppnat för ratificeringen av två tilläggsprotokoll till barnkonventionen (CRC-OP-AC och CRC-OP-SC) med bäring på barn i väpnad konflikt och sexuell exploatering av barn. Det senare trädde i kraft den 15 juni 2003.

Syrien har inte ratificerat tortyrkonventionen.

Syrien har gjort en generell reservation till barnkonventionens artiklar i den mån de inte är i överensstämmelse nationell lagstiftning och shariarätten, särskilt i förhållande till artiklarna 14, 20 och 21. Barnkommittén yttrade sig den 10 juli 2003 om Syriens andra rapport (se även punkt 15 nedan).

Syrien har gjort en generell reservation till CEDAW i den mån dess artiklar inte står i överensstämmelse med sharia och nationell lagstiftning.

I mars i 2001 tog MR-kommittén upp Syriens andra periodiska rapport (den första på 17 år – den skulle ha inlämnats 1984) till behandling. Kommittén välkomnade rapporten men beklagade förseningen och bristen på information om MR-situationen i Syrien. Kommittén uttryckte fortsatt oro vad gällde bl.a. det sedan 1963 gällande undantagstillståndet, brister i syrisk lagstiftning som sätter konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter på undantag, dödsstraff, försvinnanden och utomrättsliga avrättningar, avsaknaden av självständiga MR-organisationer, förekomsten av tortyr i fängelser, långvariga fängelsevistelser utan rättegång och dom, samt förekomsten av sk säkerhetsdomstolar där rättssäkerheten bedöms som undermålig. Kommittén tog även upp kvinnors och kurdernas situation. Innehållet i den syriska officiella rapporten står i bjärt kontrast till rapporter från andra oberoende källor. Syriens tredje rapport till MR-kommittén skulle ha lämnats in den 1 april 2003.

Rapportering under rasdiskrimineringskonventionen var länge försenad men 1998 inlämnade Syrien en sammanfattande rapport. Denna behandlades av kommittén i mars 1999. I sin kommentar uttrycker kommittén bl.a. oro över situationen för de statslösa kurderna i Syrien (se nedan). Syrien har två utestående rapporter till rasdiskrimineringskommittén, vilka skulle ha lämnats in år 2000 respektive 2002.

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Den syriska konstitutionen skyddar grundläggande fri- och rättigheter men skyddet sätts ur spel genom de undantagslagar som, med hänvisning till krigstillståndet med Israel, hot från fundamentalistiska grupper etc., varit i kraft sedan 1963. Omfattande kränkningarna begås bl a av de många säkerhetstjänsterna, vars verksamhet är oberoende av varandra och utanför rättslig kontroll.

Utomrättsliga avrättningar/politiska mord, vilket inte varit okända fenomen tidigare i Syrien, har, enligt vad som är känt, inte förekommit de senaste åren. Personer arresteras alltjämt utan att deras anhöriga informeras om detta.

Tortyr utövas systematiskt främst i samband med gripande och förhör, såväl av civil polis som av säkerhetstjänsterna, men framför allt av de senare. Såväl konstitutionen som flera regler i kriminallagen stadgar straff för

tortyrförövare. Förhållandena i fängelserna, särskilt för politiska fångar, är ofta grymma och förnedrande.

Det har på senare år förekommit politiska signaler om att tortyr och misshandel i fängelser/häkten måste dämpas. Huruvida konkreta åtgärder har vidtagits för att bekämpa tortyr och förnedrande behandling är inte känt. Rädslan (och risken för påföljder) för polis och säkerhetstjänsterna är också sådan att människor tvekar att rapportera brott.

4. Dödsstraff

Den syriska strafflagen stadgar dödsstraff för bl.a. mord, sexual- och sedlighetsbrott samt vissa narkotika- och ekonomiska brott. Enligt den Londonbaserade MR-organisationen Syrian Human Rights Committee (SHRC) stipulerar lag 49 från 1980 att en person som är ideologiskt stödjer det förbjudna Muslimska brödrskapet (som låg bakom en våg av våldsdåd riktade mot regimen under 70- och 80-talen) kan bestraffas med döden. Verkställigheter offentliggörs inte och det är därför svårt att avgöra om avrättningar utförs. Det finns ingen offentlig diskussion rörande dödsstraff.

5. Rättssäkerhet

Konstitutionen stadgar ett oberoende rättssystem men de två säkerhetsdomstolarna (Supreme State Security Court, SSSC, och ekonomiska säkerhetsdomstolen) kan inte betraktas som oberoende i förhållande till den verkställande makten.

Säkerhetsdomstolarna är inrättade under undantagslagarna och omfattas inte av konstitutionens regler om den tilltalades rättigheter. Rättegångarna som hålls i dessa säkerhetsdomstolar uppvisar stora brister i rättssäkerhet. De flesta av de tilltalade i mål som prövas av SSSC har varit frihetsberövade under längre tid utan juridisk prövning när deras mål kommer upp. Det är vidare vanligt förekommande att personer som dömts för otillåten politisk verksamhet hålls kvar trots att strafftiden löpt ut, eller efter det att domstol beslutat om deras frisläppande.

SSSC:s rättegångar offentliggörs inte och processen är inkvisitorisk och mycket summarisk. Försvarare ges inte tillfälle att träffa den tilltalade eller att ta del av åtalsakten före rättegången. Som regel tillåts inte muntligt försvar. Frikännanden förekommer i ett fåtal fall, men som regel utdöms långa straff utan proportion till åtalpunkterna. Brottsrubriceringarna är i regel alltför generella för att möjliggöra en prövning med rimlig grad av rättssäkerhet och bevisprövningen följer inte godtagbar standard. Domstolen tar inte hänsyn till påståenden om att bekännelser framtvungats under tortyr. En dom i SSSC kan inte överklagas men påföljden granskas av inrikesministern som kan fastställa, ogiltigförklara eller ändra domen. Likaså kan presidenten ingripa i granskningsförfarandet.

Även processen i Ekonomiska Säkerhetsdomstolen, en specialdomstol för brott mot valutalagstiftningen och andra finansiella regleringar präglas av bristande rättssäkerhet.

De vanliga domstolarna ger sken av oberoende men både personliga kontakter och mutor uppges förekomma i relativt hög grad. Rättegångarna i civila domstolar lever inte heller upp till internationella rättsstandarder.

Det finns även militärdomstolar som prövar vissa till synes civila fall med hänvisning till undantagslagen från 1963. I juli greps 14 personer i Aleppo anklagade för att ha deltagit i ett förbjudet möte. En rättegång skulle ha hållits mot de 14 i en militärdomstol i Aleppo den 22 oktober 2003. Rättegången sköts upp till den 30 november med hänvisning till att endast 5 av de åtalade infunnit sig. Runt 200 advokater hade inför rättegången – som bevitnades av EU-diplomater – offentligt uttryckt sin beredskap att försvara de 14 åtalade.

6. Personlig frihet

Godtyckliga frihetsberövanden förekommer men antalet har minskat i jämförelse med de omfattande arresteringar som ägde rum under 80-talet. Detta kan ses som ett positivt tecken, men torde delvis bero på effekterna av en långvariga politiska repression snarare än en förbättring i rättssäkerheten. Intimidering och hot från säkerhetstjänsten mot oliktankande leder till "önskat resultat", utan att arrestering behöver ske. Ökade insatser mot terrorism sedan den 11 september 2001 har sannolikt bidragit till att öka antalet godtyckliga arresteringar.

Gripanden sker främst genom de olika säkerhetstjänsternas försorg. Den gripne hålls i regel frihetsberövad under lång tid, ofta utan möjlighet till kontakter med omvärlden och utan åtal eller rättegång.

Antalet människor som alltjämt är fängslade p.g.a. utövande av sina fri- och rättigheter är svårt att uppskatta. Efter ett flertal amnestier under president Bashar al-Assads tid har antalet minskat betydligt men det finns inga säkra siffror. Amnesty uppskattar antalet till åtminstone 800, av vilka de flesta tros tillhöra det förbjudna Muslimska brödrskapet, Islamic Liberation Party och den pro-irakiska grenen av Baathpartiet.

Samtidigt som ett stort antal politiska fångar frisläpptes under 2001 arresterades ett tiotal oppositionella i samband med ett omfattande nedslag mot icke tillåten politisk aktivitet under sommaren/hösten samma år. De dömdes, bl.a. av säkerhetsdomstol, till olika långa fängelsestraff under hösten 2002. Somliga fick straff på tio år för otillåten politisk verksamhet. En av de arresterade var Syriens kanske mest kände dissident, tillika ledare för det

förbjudna kommunistpartiet, Riad al-Turk. Han släpptes dock ur fängelse den 16 november 2002, efter att ha avtjänat halva strafftiden. Frisläppandet var på direkt order av presidenten.

En amnesti för runt 300 fångar, förträdesvis för ekonomiska brottslingar, utfärdades av presidenten under sommaren 2003.

Det förekommer även hot och intimidering av oliktankande i försök att hindra dessa från att uttrycka och sprida sina åsikter, liksom hot mot advokater som försvarat oliktankande.

Män under 50 år och barn (med syriskt medborgarskap och bosatta i Syrien) måste ha tillstånd för resor utomlands, vilket ibland nekas personer av politiska skäl.

Resor till Israel är förbjudet och syriska medborgare som misstänks för att ha besökt Israel kan ställas inför rätta och utländska medborgare med israeliska stämplor i passet nekas inresa. Palestinier från Gaza och Västbanken förnekas oftast inresa i Syrien. Personer med palestinskt eller irakiskt ursprung, trots att de innehar medborgarskap i annat land, har ofta svårt att resa såväl in som ut ur landet.

7. Strafffrihet

Som nämns ovan bryter säkerhetstjänsterna och polis systematiskt mot de mänskliga rättigheterna och i väldigt få fall – om i några – får detta något rättsligt efterspel. Generellt sett råder det en kultur av strafffrihet bland de ledande skikten (dvs främst inom säkerhetstjänsten och militären). Korruptionen är därtill omfattande och bidrar till att lagar sätts ur spel.

8. Yttrande- och mediafrihet

Konstitutionen garanterar rätten att uttrycka sig fritt i tal och skrift. I praktiken är dock yttrande-, press- och föreningsfriheten allvarligt inskränkt. Regeringen kontrollerar i stort sett alla inhemska media och ingen kritik mot statsbärande institutioner, inklusive presidenten och hans familj, tillåts.. Utländska medier är ibland föremål för viss censur. Parabolantennor för mottagning av satellit-TV är numera tillåtna. Politisk censur av film och annan kultur förekommer.

De förhoppningar om ökad politisk frihet som föddes i samband med Bashar al-Assads maktövertagande sommaren 2000 har dock kommit på skam. Trots att en öppnare politisk atmosfär infunnit sig – människor vågar numera uttrycka sina åsikter relativt fritt – står det också klart att regimen inte accepterar någon form av politisk aktivitet som ifrågasätter rådande system.

Det skall dock framhållas att den välkände dissidenten och talesmannen för den Parisbaserade MR-NGOn "Commission Arabe des droits de l'homme," Haitham Manaa, inbjöds av regimen att komma tillbaka till Syrien för första gången på 25 år, vilket också skedde under hösten 2003 under stor medial uppmärksamhet. Under 2003 författades även öppet brev undertecknat av 180 intellektuella med krav på ekonomiska och politiska reformer. Ingen av dem har såvitt bekant råkat illa ut.

2001 infördes en ny presslag som öppnar upp för privata media, men samtidigt kraftigt begränsar press- och mediafriheten. Lagen förbjuder publicering av information som anses kunna skada den "nationella säkerheten, samhällets enighet, arméns säkerhet, respekten för landet och landets ära och den syriska ekonomin". Inga publikationer som kräver ändringar i konstitutionen med hjälp av "icke-konstitutionella" metoder och/ eller manar till civil olydnad tillåts under den nya lagen. Journalister och publicister som bryter mot lagen riskerar fängelsestraff på upp till tre år, samt böter på upp till 21,000 USD. Därtill har myndigheterna rätt att stänga berörd tidning/förlag.

I samband med den nya presslagen 2001 som medgav privatägda media öppnades bl a den frispråkiga satiriska tidskriften "Lamptändaren" (Al-Doumari). I juli 2003 drogs dock utgivningstillståndet in. Det uppges nu finnas ett 30-tal privatägda tidningar, varav de flesta är bildrika vecko- eller månadstidskrifter. Privat radio tilläts 2002, men sänder bara underhållningsprogram

Uppgifter gör gällande att journalister utsätts för ökade hot av säkerhetstjänsten. Utländska media har svårt att få visum/licens för sina korrespondenter att verka i Syrien. Detta gäller såväl BBC, som AFP, vars korrespondent nekades förlängd presslicens och därmed fick lämna Syrien under 2001. Enligt uppgift verkar informationsministeriet för att utländska media tillsätter syriska journalister i syfte att kunna påverka dessa i större utsträckning.

Sammanlutningar – politiska och andra- som inte är sanktionerade av staten eller det statsbärande Baathpartiet förekommer i mycket liten utsträckning. Tillstånd krävs för all föreningsverksamhet. Tillåtna möten bevakas regelmässigt av säkerhetstjänsten.

Grupper som ägnar sig åt områden som anses mindre känsliga, så som kvinnors och barns rättigheter, och välgörenhet av olika slag, har haft möjlighet att verka under en längre tid under förutsättning att de är registrerade och godkända av myndigheterna. Det saknas dock enskilda organisationer i egentlig mening. Lagen förutsätter inte något skydd eller stöd för denna typ av strukturer. Utländska NGO:s har traditionellt sett haft mycket svårt att få tillstånd att

verka i Syrien. Därför finns det idag endast ett mycket litet antal utländska NGO:s på plats. De som finns arbetar med kvinnor, barn och sociala frågor

Syrien har ett sekulärt styre och saknar statsreligion (konstitutionen stadgar dock att presidenten skall vara muslim). Religionsfriheten är fastslagen i konstitutionen och inskränks i stort sett inte i annat än vad som följer av den allmänna bristen på yttrandefrihet. Mission är inte förbjudet i lag men uppskattas inte av myndigheterna. Jehovas Vittne är förbjuden sedan 1964 och betraktas som en sionistisk organisation. Fredagsböerna övervakas i regel av säkerhetstjänsten. Samtliga religiösa samfund måste vara registrerade hos regeringen.

Det syriska telebolaget, STE, erbjuder internetservice, som dock alltjämt har en begränsad geografisk och demografisk spridning. Marknaden växer dock relativt snabbt. Internet, liksom mobiltelefonin, kontrolleras och en del hemsidor blockeras, inklusive webbaserade emailtjänster såsom Yahoo eller Hotmail

Rätten att bilda fackföreningar garanteras av konstitutionen. I praktiken kan dock inte arbetstagare organisera sig i från staten oberoende fackföreningar. Alla fackföreningar måste tillhöra det enda centrala förbundet "General Federation of Trade Unions". Denna domineras i sin tur av det statsbärande partiet. Strejkrätten är en chimär och de få tillfällen där strejker har varit förestående har det slutat med arresteringar och ingripanden från säkerhetstjänsten.

9. De politiska institutionerna

Även om den syriska staten till det yttre besitter vissa demokratiska institutioner, så som ett parlament, ligger i praktiken all makt hos presidenten och en liten krets rådgivare, vilket gör att alla politiska och ekonomiska beslut i stort sett fattas utan medborgerlig insyn och inflytande. Enligt konstitutionen är Baathpartiet det styrande partiet och garanterat majoritet i parlamentet och andra viktiga statliga institutioner.

Varken president- eller parlamentsvalen kan betraktas som fria och rättvisa. Presidentval äger rum vart sjunde år. I juli 2000 valdes Bashar Al-Assad till sin fars efterträdare (med 97% av rösterna) och intog därefter också en rad andra höga poster inom både militären och det statsbärande Baathpartiet. Flera av cheferna för säkerhetstjänsterna och armén sitter även på höga poster inom Baathpartiet.

Parlamentet består av 250 ledamöter som väljs i direkta val vart fjärde år. Det senaste valet ägde rum den 9 mars 2003. Förutom Baathpartiet finns sex

andra godkända parter som tillåts delta i parlamentsvalen. Dessa ingår tillsammans med Baathpartiet i den Nationella Progressiva Fronten som är garanterad 2/3 av parlamentsplatserna. 1/3 av parlamentets platser är sedan 1990 reserverade för oberoende - men av statsmakten godkända - kandidater. Parlamentet tar inga egna initiativ och dess roll är begränsad till att ge synpunkter på regeringens lagförslag.

Kvinnor deltar utan formella restriktioner i det politiska livet men endast 30 av 250 parlamentsledamöter är kvinnor, vilket i relativa termer är högst bland arabländerna. Av de 31 medlemmarna i den nya regering som utropades i september 2003 är 2 kvinnor.

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Diskriminering i arbetslivet är med regionala mått mätt ett mindre problem i Syrien. Palestinier och kurder (med undantag för statslösa kurder och i viss mån judar) liksom olika religiösa och etniska grupper hävdar sig väl på arbetsmarknaden och åtnjuter samma rättigheter som alla syrier i gemen. Lagen förutsätter samma lön för kvinnliga och manliga arbetstagare. Den lag som tidigare stipulerade lägre pension för kvinnor har under det gångna året tagits bort.

Syrien ratificerade den 22 maj 2003 ILO:s konvention 182, som liksom konvention 138 (vilken Syrien ratificerade 2001) handlar om barnarbete. Syrien har tidigare även bl a ratificerat följande ILO-konventioner:

- Förenings- och förhandlingsfrihet (nr 87 och 98)
- Icke-diskriminering i arbetslivet (nr 100 och 11)
- Förbud mot tvångsarbete (nr 29 och 105).

11. Rätten till bästa uppnåelig hälsa

Enligt UNDP:s Human Development Report för 2003 allokerar Syrien 1,6 % av BNP (2000) till sjukvård. Bashälsovården har gjorts tillgängliga till stora delar av befolkningen men kvalitén är inte alltid tillfredsställande. Syrien har dock i samarbete med UNICEF lyckats väl med ett antal vaccinationsprogram och har uppnått en god täckning (ca 95%) v.g. vaccination av ettåringar mot TBC och mässling. Likaså har befolkningen i stort god tillgång till grundläggande mediciner (85-90%) enligt UNDP:s statistik. Mer kvalificerad vård erbjuds av privata sjukhus i större städer, men till en hög kostnad.

12. Rätten till utbildning

Enligt UNDP:s Human Development Report 2003 allokerade regeringen ca 11 % av de offentliga utgifterna till utbildning åren 1998-2000 (4,1 % av BNP). Andelen läskunniga bland befolkningen över 15 år uppgår till ca 75 %, men skiljer sig åt mellan könen, speciellt bland de äldre generationerna. Nära 90 % av männen är läskunniga, att jämföras med något över 60 % bland

kvinnorna. Läskunnigheten bland ungdomar 15-24 år är ca 90% (80 % procent bland kvinnor). Engelska blir alltmer utbredd och är andraspråk i utbildningen.

Utbildningssystemet behöver generellt sett reformeras. Barnkommittén välkomnade i sitt yttrande i juli 2003 höjningen av den obligatoriska skolgången från 12 till 15 år. Statliga grundskolor är avgiftsfria.

Ett problem finns bland unga kvinnor på landsbygden där ett stort antal flickor (i vissa områden upp mot 30-50%) hoppar av skolan i mycket tidig ålder. Många av dessa flickor gifts bort. Problemet har dock uppmärksamats av de syriska myndigheterna som inlett ett samarbete med UNICEF för att försöka förhindra att flickor hoppar av grundskolan i förtid.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Enligt UNDP:s HDI (Human Development Index) för 2003 tillhör Syrien de medelutvecklade länderna i världen. Årlig BNP per capita uppgår till 1 175 USD per capita, vilket är bland de lägre i regionen. Klyftorna i det syriska samhället torde vara mindre än i flertalet grannländer.

14. Kvinnans ställning

Kvinnors situation i Syrien är med regionala mått mätt god och kvinnor åtnjuter relativt sett stor frihet och i princip samma förutsättningar som män i arbetslivet. Dock skiftar kvinnors förutsättningar beroende på den socialgrupp de tillhör, liksom beroende på om de bor i stad eller på landsbygden. Kvinnors personliga frihet beror också på hur konservativ deras familjer är mht religionen, sociala värderingar och traditioner etc.

Syrien ratificerade 2003 CEDAW-konventionen, men gjorde en reservation i den mån konventionen står i strid med sharia och nationell lagstiftning, vilka alltså enligt syrisk uppfattning skall ha företräde. Tillämpningen och tolkningen av sharialagen i civilrättsliga frågor verkar i flera fall diskriminerande mot kvinnor. Regler om äktenskapsskillnad är baserad på sharia för muslimer och tolkas så att den diskriminerar kvinnor t.ex. vad gäller rätten till vårdnad av barn samt möjligheten att begära skilsmässa. Mannen kan vägra kvinnan skilsmässa medan samma rätt inte finns för kvinnan. Det finns inga skyldigheter för mannen att betala underhåll till kvinnan efter skilsmässa eller rättigheter för kvinnan att erhålla någon egendom som införskafts under äktenskapet. Detta gör i praktiken att kvinnan ofta väljer att inte försöka begära skilsmässa då hon därmed skulle ställas på bar backe. Däremot måste mannen betala en med kvinnans föräldrar överenskommen summa i form av hemgift varav hälften utfaller vid eventuell skilsmässa. Genom denna hemgift kan således föräldrar styra valet av sonhustru.

Enligt sharialagen förlorar kvinnan vårdnaden av barnen till maken när barnen uppnått en viss ålder. Denna åldersgräns höjdes efter presidentdekret i oktober

2003 från 9 till 13 år för söner och från 12 till 15 år för döttrar. De begränsningar som finns i mödrars vårdnadsrätt att fram till denna ålder och utan faderns medgivande besluta i frågor som rör barnet, t ex vad gäller resor och bostad, kvarstår.

Kristna omfattas inte av sharialagens regler om äktenskap, vårdnad, däremot vad gäller arv. De omfattas av kanoniska rätten vilket betyder vissa inskränkningar vad gäller rätten för kvinnan att söka äktenskapsskillnad. Arvsrätten bygger på sharia för samtliga medborgare och tolkas så att kvinnor endast ärver hälften jämfört med manliga arvtagare. En far kan från regeringen begära reseförbud för ogifta döttrar och en make kan på samma sätt begära reseförbud för sin hustru.

Kvinnor är inte diskriminerade vad gäller rätt att äga eller bruka mark.

Hedersmord förekommer sannolikt men i vilken utsträckning är inte känt. Allmänt är uppfattningen bland insatta utländska och syriska observatörer att hedersmord är mindre vanligt i Syrien än i regionen i stort. Ämnet är dock tabubelagt och hedersmord torde ibland döljas bakom rubriker av dråp eller olyckshändelser etc. I likhet med andra länder i regionen förutser lagstiftningen strafflindring vid hedersmord.

Våld mot kvinnor förekommer men tillförlitlig statistik saknas. Våld och våldtäkt mot kvinnor sker vanligen inom familjen. Varken strafflagen eller någon annan lag innehåller en explicit referens till våld inom familjen. Skamproblematiken, som utgör ett icke oväsentligt inslag i kulturen, gör att våldtäkter sällan anmäls. Våldtäkt inom äktenskapet är dessutom explicit undantaget från strafflagens paragraf om våldtäkt. Lagen förutser straffrihet för män som gifter sig med den kvinna de våldtagit. Det är inte ovanligt att flickor/kvinnor i lägre socialgrupper som utsatts för våldtäkt inte ser någon annan utväg än att gifta sig med förövaren.

15. Barnens rättigheter

Flickor och pojkar har enligt lagen samma rättigheter till utbildning och sjukvård. På landsbygden kan sociala värderingar och traditioner verka negativt på flickors möjlighet till utbildning och arbete (se ovan).

Barnkommittén yttrade sig i juli 2003 om Syrien. Kommittén välkomnade en rad åtgärder som den syriska regering vidtagit, men beklagade att den inte hade implementerat flera av kommitténs tidigare rekommendationer, inkl. integration av barnkonventionens principer i lagstiftningen och prioritering för barns ekonomiska och sociala rättigheter i budgeten. Kommittén beklagade även att ingen översyn av Syriens reservation mot barnkonventionen hade initierats, detta mot bakgrund av att reservationen potentiellt gick emot flera av konventionens artiklar och ev. stod i motsatsförhållande till konventionens

syfte. Kommittén var bl a bekymrad över inskränkningarna vad gäller barns religions- och åsiktsfrihet.

Misshandel och barnprostitution är såvitt bekant sällan förekommande men återfinns i viss utsträckning bland föräldralösa barn. Lagen talar om behovet av att skydda barnet och stadgar höga straff för barnmisshandel. Dock råder undermåliga förhållanden för barn i fängelseliknande "detention centers" där ofta föräldralösa och marginaliserade barn med sociala problem hamnar. Flickor som rymt hemifrån/hamnat i kriminalitet är än mer utsatta i dessa institutioner.

Frågor som rör incest och barnprostitution är tabubelagt. Syrien deltog t.ex. inte i världskongressen mot sexuell exploatering av barn med hänvisning till att problemet inte förekom i landet. Syrien ratificerade dock i år det frivilliga protokollet till barnkonventionen som berör sexuell exploatering av barn. I nämnda yttrande från barnkommittén rekommenderas Syrien att genomföra en undersökning om i vilken utsträckning sexuella övergrepp mot barn förekommer samt att införa lagstiftning som förbjuder alla former av våld mot barn, inklusive sexuella övergrepp.

Syrien ratificerade i juli i år ILO:s konvention 182 om eliminering av de värsta formerna av barnarbete. Syrisk lagstiftning anger minimiåldern för anställning till 15 år och förbjuder all form av arbete under 12 år. Föräldrarnas tillstånd krävs dock för arbete under 16 års ålder. Men lagen förbjuder inte barnarbete inom den privata sektorn och lagens efterlevnad är dålig. Barnarbete är därför utbrett, inte minst bland fattigare familjer och på landsbygden.

Allmän värnplikt gäller från 18 år.

16. Olika befolkningsgruppers situation

Kurderna, som utgör ungefär 10% av befolkningen, är inte utsatta för direkt förföljelse, men åtnjuter inte heller fulla minoritetsrättigheter. T ex får kurdiska inte användas som undervisningsspråk och deras kulturella uttryck begränsas. Ca 200 000 – 250 000 kurder är statslösa efter att dåvarande syriska regeringen på 60-talet, i en arabiseringskampanj i norra delen av landet, framtog runt 120.000 kurder deras syriska medborgarskap. Dessa och deras barn saknar idag en rad rättigheter. De kan t.ex. inte erhålla pass och har inte rätt att rösta eller att äga fast egendom, inte heller rätt att till statlig tjänst och förhindras att utöva vissa yrken. En statslös kurdisk man äger heller inte formell rätt att gifta sig med en syrisk kvinna.

Det har under året förekommit flera rapporter om arresteringar av politiskt aktiva kurder. Enligt Londonbaserade Syrian Human Rights Committee (SHRC) skall två medlemmar i det förbjudna Yeketi-partiet ha gripits i december 2002 efter en demonstration för fullständiga politiska och

medborgerliga rättigheter åt att alla kurder i Syrien. De två rapporteras nu vara fängslade och bl a för att ha uppmuntrat till "splittring av den syriska staten". I juni 2003 arresterades 8 kurder efter en demonstration för införandet av kurdiska som undervisningsspråk framför UNICEFs kontor i Damaskus. Enligt Amnesty skall de ha utsatts för tortyr i häktet i avvaktan på en summarisk rättegång i State Security Court i augusti. Åtminstone två kurder uppges ha dött i förvar de senaste två åren.

De många religiösa minoriteterna i Syrien har rätt att utöva sin religion och det finns inga uppenbara tecken på förföljelse eller diskriminering på religiösa grunder. De mycket få judar som fortfarande lever kvar i Syrien har vissa restriktioner vad gäller deltagande i det politiska livet då de t.ex. saknar rösträtt. Judar gör inte heller militärtjänst. Judarna har en egen primärskola som undervisar i judendom.

Arabiska är det officiella språket i statliga skolor men undervisning tillåts i sk liturgiska språk så som armeniska, hebreiska och arameiska.

17. Homosexuellas situation

Homosexualitet är förbjuden i lag. Det råder inte heller accept för homosexualitet bland allmänheten. Det bedrivs dock ingen aktiv förföljelse av homosexuella från myndigheternas sida.

18. Flyktingars rättigheter

Syrien har inte ratificerat 1951 års flyktingkonvention. Främsta orsaken är avsaknad av lösning på palestina konflikten och de palestinska flyktingarnas rätt till återvändande. Syrien har en långtgående policy att tillåta alla araber inresa i landet och härbärgerar förutom ca 400 000 palestinier troligen ca 40 000 – 50 000 andra flyktingar (från Irak, Algeriet, Tunisien, Yemen, Sudan och Somalia samt andra arabländer). Palestinierna som utgör den överväldigande majoriteten av flyktingarna åtnjuter alla rättigheter utom medborgarskap, och som följd av detta saknar de rösträtt. Det finns dessutom vissa inskränkningar i deras rätt att äga fast egendom (jordbruksmark t.ex.).

I de enskilda fall där myndigheterna - oftast på politiska grunder eller av sk säkerhetsskäl - inte vill acceptera en "asylsökande" som UNHCR bedömer ha skyddsbehov, sänds personen som regel inte tillbaka utan UNHCR tillåts ordna "resettlement" i ett tredje land.

19. Funktionshindrades situation

Syrisk lagstiftning skyddar handikappade från diskriminering och strävar efter integrering t.ex. på arbetsmarknaden, men sociala mönster skapar en svåröverkomlig segregering. Personer med handikapp göms ofta undan från

det allmänna livet. Syriska myndigheter har dock varit mottagliga för stöd från FN-organ eller bilateralt för projekt inom handikappområdet.

20. Oberoende MR-organisationer

Avsaknaden av självständiga MR-organisationer påpekades 2001 i FN:s kommitté för mänskliga rättigheter.

I samband med att ett mer tillåtande politiskt klimat infann sig efter Bashar Al-Assads makttillträde etablerades ett antal fristående MR-organisationer/grupper. Flertalet av dessa utgjordes av löst sammansatta grupper om en handfull personer. Grupperna hade dock lite tid att etablera sin verksamhet innan nedslaget mot oppositionen inträffade i februari/mars 2001. De personer som var aktiva i dessa (enligt lag förbjudna) sammanslutningar har i många fall utsatts för intimidering och hot från säkerhetstjänsten. Flera av de aktiva är advokater, som nu till följd av sitt engagemang för de fängslade oppositionella har uteslutits ur advokatsamfundet och därtill själva blivit föremål för förhör, arresteringar etc. Ordföranden för Human Rights Association of Syria (HRAS), som förra året framtogs rätten att verka som advokat och tidigare i år förbjöds att hålla offentliga föredrag och resa utomlands, har efter att ha överklagat dessa beslut återfått sina rättigheter.

21. Fältverksamhet

FN:s särskilda organ för palestinska flyktingar, UNRWA (UN Relief and Works Agency) är verksamt i Syrien liksom UNHCR, UNICEF och UNDP. Endast UNICEF har egentligen lyckats bedriva en MR-relaterad verksamhet med bl.a. informationskampanjer, sociala projekt för utsatta barn, seminarier för representanter för polismyndigheter och domstolar rörande barns rättigheter etc. ICRC finns representerade i Syrien med anledning av den israeliska ockupationen av Golan-höjderna men tillåts inte besöka fängelser. ICRC har organiserat aktiviteter för ökad kunskap om internationell humanitär rätt. EU har ännu inte genomfört något MR-projekt i egentlig mening. Projekt som stödjer reformer i stort, t.ex. inom statlig förvaltning och utbildningsväsendet pågår.